

Euroopan alueiden komitean lausunto aiheesta ”Paikallishallinnon ja edustuksellisen demokratian vahvistaminen uusien digitaalitekniikan välineiden avulla”

(2021/C 37/08)

Esittelijä: Rait PIHELKAS (EE, Renew Europe), Järvan kunnanvaltuuston puheenjohtaja**POLIITTISET SUOSITUKSET**

EUROOPAN ALUEIDEN KOMITEA

1. toteaa, että valtioilla ja kaikkien tasojen viranomaisilla on edessään yhä monimutkaisempia, ennennäkemättömiä ja hyvin erilaisia haasteita, joihin lukeutuvat globalisaatio, talouskehitys, teknologian vaikutus, ilmaston ja väestörakenteen muutokset, turvallisuus, disinformaatio, terveyskysymykset ja radikalisoituminen.
2. suhtautuu myönteisesti Euroopan komission ensisijaiseen poliittiseen tavoitteeseen varmistaa ”Euroopan digitaalinen valmius” ja puheenjohtaja Ursula von der Leyenin kehoitukseen siirtyä uuteen digitaaliseen maailmaan, joka perustuu Euroopan vahvuuksiin ja arvoihin. Komitea kannattaa poliittista painopistettä ”Uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle” ja komission puheenjohtajan sitoumusta työskennellä demokraattisemman osallistumisen ja avoimuuden lisäämiseksi EU:n päätöksenteossa.
3. suhtautuu myönteisesti Euroopan komission sitoumukseen tukea vihreää ja digitaalista siirtymää, mikä näkyy sen uudessa ehdotuksessa monivuotiseksi rahoituskehikseksi 2021–2027, ja siihen, että Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaan osoitetaan 8,2 miljardia euroa ⁽¹⁾.
4. tukee Euroopan parlamentin 15. tammikuuta 2020 hyväksymässä kannassa Euroopan tulevaisuutta käsittelevään konferenssiin esitettyä ehdotusta ”digitalisaation” sisällyttämisestä konferenssin toimintapolitiittisiin painopisteisiin. Komitea yhtyy parlamentin näkemykseen, jonka mukaan kansalaisten osallistuminen konferenssiin ja kuulemiset ”olisi järjestettävä käyttäen tehokkaimpia, innovatiivisimpia ja asianmukaisimpia foorumeja, myös verkossa olevia välineitä, – jotta voidaan taata, että kaikki kansalaiset voivat saada äänensä kuuluviin konferenssin työskentelyn aikana”. Komitea korostaa, että konferenssin olisi toimittava testauspaikkana kehitettäessä jonkinmuotoista jäseneltyä ja pysyvää vuoropuhelua kansalaisten kanssa EU-asioista. Tässä on tukeuduttava suurelta osin digitaalisiin välineisiin ja innovatiivisiin prosesseihin, etenkin kun otetaan huomioon covid-19-pandemian asettamat rajoitukset.
5. toistaa AK:n aiemmissa lausunnoissaan esittämät keskeiset asiaan liittyvät kannat:
 - Lausunto aiheesta *Julkissektorin innovoinnin edistäminen digitaalisin ratkaisuin: paikallinen ja alueellinen näkökulma*, annettu AK:n täysistunnossa 30. marraskuuta 2017 ⁽²⁾. AK näkee hallinnon digitalisaation keinona tarjota kansalaisille parempia palveluja ja vahvistaa, että paikallis- ja alueviranomaisilla on oltava keskeinen rooli julkisen sektorin nykyaikaisamisessa. Komitea kehottaa julkista sektoria sitoutumaan käyttäjien tarpeisiin keskittyvään innovointiin ja varmistamaan kaikkien kansalaisten ja yritysten syrjimättömän pääsyn digitaalisten palvelujen piiriin sekä korostaa tarvetta tehdä yhteistyötä ja vaihtaa hyviä innovatiivisia käytäntöjä viranomaisten välillä ja yli rajojen.
 - Lausunto aiheesta *Sähköisen hallinnon toimintaohjelma 2016–2020*, annettu AK:n täysistunnossa 11. lokakuuta 2016 ⁽³⁾. AK on tyytyväinen periaatteeseen, jonka mukaan digitaalisuuden pitää olla oletusarvona julkishallinnon palvelutarjonnassa. Komitea korostaa, että tarvitaan pitkäjänteistä työtä digitaalisen osallisuuden lisäämiseksi, jotta digitalisoitumisen avaamien mahdollisuuksien hyödyntämiseen tarvittava infrastruktuuri ja osaaminen ovat entistä useamman kansalaisen ulottuvilla. AK pitää tärkeänä, että avoimet hallinnot jakavat tietoja ja tarjoavat palveluita

⁽¹⁾ EU:n talousarvio Euroopan elpymissuunnitelman moottorina (COM(2020) 442 final).

⁽²⁾ COR-2017-03529-00-00-AC-TRA (EUVL C 164, 8.5.2018, s. 34).

⁽³⁾ COR-2016-02882-00-01-AC-TRA (EUVL C 88, 21.3.2017, s. 54).

avoimesti ja turvallisesti läpinäkyvyyden ja tehokkuuden lisäämiseksi. Komitea tähdentää samalla, että tietyt datatyypit ja henkilötiedot vaativat perusteellista suojaamista. Lisäksi AK kannattaa periaatetta, että julkisen hallinnon tahojen soveltaman sähköisen hallinnon tulee normaalitapauksissa olla rajatylittävää, ja korostaa, että rajaseutujen paikallis- ja alueviranomaiset voivat olla ratkaisevassa asemassa määrittäessä ja kehitettäessä rajatylittäviä palveluja, jotka ovat asianmukaisia, toimivia ja saumattomia.

- Lausunto aiheesta *Uusi osaamishjelma Euroopalle*, annettu AK:n täysistunnossa 7. joulukuuta 2016 (*). AK kehottaa investoimaan digitaalisiin taitoihin ja koulutukseen ja katsoo, että digitalisaatio tarjoaa mahdollisuuden ratkaista useita koulutusjärjestelmän haasteita.

6. korostaa, että digitalisaation ei pidä olla teknologiavetoista, vaan muutosten on perustuttava kansalaisten tarpeisiin ja odotuksiin, joita varten on kehitettävä avoimimmat, osallistavimmat, käyttäjäystävällisimmät, turvallisimmat ja kustannustehokkaimmat ratkaisut. Tämä tarkoittaa, että uudet haasteet edellyttävät muutoksia myös paikallis- ja aluetasolla. Näiden muutosten toteuttaminen riippuu ennen kaikkea päättäjien valmiudesta tunnistaa nämä tarpeet ja halukkuudesta toteuttaa asianmukaisimmat muutokset. Nykyaikaisessa demokratiassa tavanomainen edustuksellinen demokratia ei yksin riitä, vaan yhteisön jäsenet, eturyhmät ja järjestöt on osallistettava jatkuvasti. Osallisuuden ja osallistamisen avulla tehdään entistä parempia päätöksiä, vahvistetaan demokratiaa ja yhteisöllisyyttä sekä lisätään yksilöllisten panosten antamista alueen kehitykseen.

7. toteaa, että samalla kun kansalaisten ja poliitikkojen perinteiset suhteet ovat merkittävästi muuttumassa, on syntymässä uusi digitaalinen poliittinen areena, jossa uusilla digitaaliteknologian välineillä voidaan auttaa löytämään uusia ratkaisuja ja vastaamaan haasteisiin, edistää innovointia ja talouskasvua, parantaa julkisten palvelujen tarjontaa, lisätä kansalaisten osallistumista uusilla ja erilaisilla tavoilla, parantaa paikallishallintoa sekä täydentää ja vahvistaa demokratiaa.

8. katsoo, että demokraattisten prosessien olisi kehityttävä ja mukauduttava muutoksiin ja tartuttava mahdollisuuksiin, jotka liittyvät uuteen digitaaliteknologiaan ja tieto- ja viestintätekniikan välineisiin, joilla voidaan parantaa päätöksenteon laatua, edistää yhteistoimintaa, viestintää ja vuoropuhelua, vahvistaa aktiivista kansalaisuutta ja osallistumista poliittiseen elämään, lisätä avoimuutta ja vastuuvollisuutta sekä tehostaa demokraattisen järjestelmämme legitimiyyttä.

9. katsoo, että sähköisten ratkaisujen toteuttaminen paikallis- ja alueyhteisöissä on erinomainen tilaisuus tarjota kansalaisille laadukkaita julkisia palveluja. Pelkästään lomakkeiden täyttäminen sähköisesti säästää sekä kansalaisten että viranomaisten aikaa ja antaa siten mahdollisuuden omistaa aikaa ja huomiota kunnan muihin tehtäviin. Lisäksi erilaiset sähköiset sovellukset mahdollistavat yhteisön jäsenten osallistamisen päätöksentekoprosesseihin ja kunnan hallinnon seuraamisen reaaliajassa.

10. katsoo, että paikallis- ja aluehallinnon tasot soveltuvat luonnostaan digitalisaation toteuttamiseen. Komitea toistaa, että uusien digitaaliteknologisten välineiden käyttö tarjoaa mahdollisuuksia luoda uusi ympäristö kuulemista ja osallistumista varten, asettaa käyttöön laadukasta tietoa, analysoida julkisia toimia, ulottaa toimet syrjäisille alueille, tavoittaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevat kansalaiset, ottaa huomioon kansalaisten taidot, tiedot ja asiantuntemus sekä laatia yhdessä politiikkoja heidän tarpeidensa ja odotustensa mukaisesti.

11. kannustaa paikallis- ja alueviranomaisia digitalisoitumaan ja hyödyntämään digitaaliteknologiaa parhaalla mahdollisella tavalla, jotta voidaan edelleen helpottaa kansalaisten osallistumista politiikkaan ja päätöksentekoon uusien digitaaliteknologian välineiden avulla, lisätä päätöksentekoprosessien avoimuutta, osallistavuutta ja reagointikykyä sekä rakentaa vuoropuhelua ja luottamusta, jotka ovat olennaisia hyvän hallinnon kannalta. Tämän on välttämättä kuljettava käsi kädessä digitaalisten taitojen opettamisen kanssa.

12. muistuttaa, että on tärkeää ottaa kansalaisten panos huomioon päätöksentekoprosessissa ja varmistaa asianomaiset jatkotoimet. Komitea korostaa, että päättäjien reagoimattomuus johtaa pettymykseen ja epäluottamukseen, ja huomauttaa, että kansalaisten luottamus viranomaisiin on olennaisen tärkeää toimivan paikallisdemokratian kannalta.

(*) COR-2016-04094-00-01-AC-TRA (EUVL C 185, 9.6.2017, s. 29).

13. korostaa, että kansalaisten osallistumisen olisi perustuttava tiedon ja tietämyksen tosiasialliseen ja syrjimättömään saatavuuteen. Komitea huomauttaa, että digitaalista kuilua on kavennettava lisäämällä ihmisten vaikutusmahdollisuuksia koulutuksen, myös digitaalisia taitoja ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen avulla, asettamalla etusijalle kaikille väestöryhmille suunnatut digitaaliset koulutusohjelmat, joissa keskitytään erityisesti ikääntyneisiin ja muihin haavoittuvassa asemassa oleviin tai syrjäytyneisiin ryhmiin, ja laajentamalla koulutusta maaseudulle ja syrjäisille alueille.

14. korostaa, että nuoret on saatava mukaan julkiseen elämään. Komitea toteaa, että diginatiivien uudella sukupolvella on teknistä ja medialukutaitoon liittyvää osaamista. Komitea katsoo, että uusien digitaaliteknologisten toimintamallien käyttö politiikassa ja päätöksentekoprosesseissa voi olla tehokas väline näiden sitoutumisen ja osallistumisen lisäämiseksi.

15. toteaa, että digitalisoituminen kuluttaa resursseja. Komitea kehottaa kaikkia hallintotasoja osoittamaan riittävästi taloudellisia sekä henkilö- ja koulutusresursseja näihin tavoitteisiin ja varmistamaan erityisesti syrjäisillä alueilla sekä maaseudulla ja taloudellisesti vähemmän kehittyneillä alueilla kohtuuhintaisen ja nopean digitaalisen infrastruktuurin, joka on kaikkien, myös vammaisten ja ikääntyneiden henkilöiden, saatavilla. Komitea toistaa tähän liittyen, että "termi 'digitaalinen yhteenkuuluvuus' on tärkeä lisäulottuvuus EU:n perustamissopimuksessa määritellylle perinteiselle taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden käsitteelle"⁽⁵⁾.

16. korostaa, että digitaaliteknologia edellyttää datan käyttöä, joka perustuu tietojen keräämiseen ja tuottamiseen. Komitea vaatii tässä yhteydessä yksityisyyden suojaamista ja tietoturvaa ja kehottaa pyytämään ja käyttämään ainoastaan henkilötietoja, jotka ovat olennaisia ja välttämättömiä kulloistakin tarkoitusta varten, edistämään turvallista ja suojattua internetympäristöä ja digitaalisia palveluja sekä antamaan kansalaisille riittävästi tietoa näitä koskevan tiedon käytöstä ja siihen liittyvistä turvatoimista ja samalla tarjoamaan näiden oikeuksien loukkaustapauksissa tehokkaat oikeussuojakeinot, mukaan luettuna vahva eurooppalainen oikeudellinen kehys, jotta vältetään kansalaisten epäluottamus ja tyytymättömyys. Komitea korostaa tässä yhteydessä, että tekoälyä on hyödynnettävä niin, että se pysyy ihmiskeskeisenä ja sitä käytetään tavalla, joka edistää älykästä kansalaisuutta ja avointa hallintoa ja vahvistaa näin demokratiaa.

17. varoittaa, että sosiaalisen median alustat helpottavat disinformaation, väärin tietojen ja vihapuheen levittämistä, mikä voi heikentää demokratiaa ja luottamusta julkisiin instituutioihin. Komitea kehottaa sitoutumaan vahvemmin digitaalisen medialukutaidon välittämiseen ja kannustaa paikallisia poliittisia päättäjiä käyttämään olemassa olevia digitaalisia välineitä, verkkoalustoja ja tiedotusvälineitä viestiäkseen ja toimiakseen myönteisesti kansalaisten ja muiden sidosryhmien kanssa.

18. pitää tärkeänä, että paikallis- ja alueviranomaiset käyttävät asianmukaisia omia digitaalisia kanaviaan viestiäkseen kansalaistensa kanssa entistä interaktiivisemmin ja nopeammin ja pyrkien varmistamaan, että tarjotun laadukkaan tiedon vaihto on luotettavaa ja vastaa paikallisia ja alueellisia tarpeita.

19. katsoo, että sen lisäksi, että digitalisoinnilla on syvällisiä vaikutuksia mm. ihmisten sosiaaliseen elämään ja työelämään, koulutukseen ja kulttuuriin, covid-19-kriisi on osoittanut tosiasioihin perustuvien ja ajantasaisten tietojen ja niitä välittävien kanavien merkityksen. On myös käynyt selväksi, että paikallis- ja alueviranomaisten on pystyttävä viestimään kaksisuuntaisesti kansalaistensa kanssa ja että tarvitaan asianmukaisia digitaalisia välineitä muun muassa disinformaation ja tiedonkulun yleisten häiriötilanteiden torjumiseksi. Näiden välineiden on kunnioitettava aina sananvapauden täysimääräistä toteutumista.

20. pyytää kiinnittämään huomiota digitaalisten palvelujen yhtäläiseen saavutettavuuteen ja esteettömyyteen.

21. toteaa, että diginatiivien sukupolvi on yksi niistä ryhmistä, jotka ovat eniten disinformaation ja vihapuheen kohteena. Komitea katsoo, että heidän erityisen intensiivinen sosiaalisen median käyttö, puutteellinen kriittinen medialukutaito erityisesti vähemmän koulutettujen parissa yhdessä sosiaalisen median synnyttämien homogeenisten mielipidekuplien (kaikukammioiden) kanssa voivat tehdä nuorista vielä alttiimpia poliittiselle manipuloinnille. Komitea korostaa tarvetta käyttää digitaaliteknologisia välineitä, jotka ovat paitsi käyttäjystävällisiä myös ymmärrettäviä ja sekä sisällöltään että suunnittelultaan kiinnostavia ja jotka on mukautettu nuorten sosiaalisiin ja digitaalisiin taitoihin, jotta voidaan lisätä heidän kriittistä tietoisuuttaan uuden median ja digitaaliteknologian riskeistä ja mahdollisuuksista.

⁽⁵⁾ AK:n lausunto aiheesta *Digitaalinen Eurooppa kaikille: älykkäiden ja osallistavien ratkaisujen toteuttaminen paikallistasolla* (COR-2019-03332) (EUVL C 39, 5.2.2020, s. 83).

22. katsoo, että covid-19-kriisi on osoittanut, millainen merkitys etätyöllä voi olla. Komitea kannustaa paikallis- ja alueviranomaisia pohtimaan tapoja laajentaa omia etätyöjärjestelyjään.
23. peräänkuuluttaa jälleen vahvaa kaikkien hallintotasojen välistä yhteistyötä ja parhaiden käytäntöjen jakamista, jotta kaupungeissa ja yhteisöissä voitaisiin hyödyntää digitalisaatiota entistä paremmin ja laajentaa sitä entisestään. Komitea toteaa, että monia kansallisia, alueellisia ja paikallisia tapauksia voidaan pitää hyvinä esimerkkeinä siitä, miten digitaalitekniikan välineitä voidaan käyttää osallistavan demokratian hyväksi.
24. korostaa, että uusien teknologisten ratkaisujen käyttöönottoa haittaa myös tarvittavien tietojen ja taitojen puuttuminen viranomaisilta, jotka voisivat hyötyä digitaalisten välineiden käytöstä. Sen vuoksi on järkevää kartoittaa aluksi paikallis- ja alueviranomaisten digitaaliset taidot, todeta teknologiset puutteet alue- ja paikallisyhteisöissä ja niiden välillä ja määrittellä tarpeet. Tässä on myös tehtävä ero prosessin ja teknisen ratkaisun välillä. Lisäksi on tärkeää varmistaa eri tietoaaineistojen ja tietokantojen yhteentoimivuus (*interoperability*).
25. korostaa verkkotyökalujen merkitystä EU:n paikallis- ja alueviranomaisten välisten sekä näiden ja kumppanimaiden välisten kumppanuuksien helpottamisessa. Komitea katsoo, että uudistettu hajautetun yhteistyön eurooppalainen verkkoportaali toisi merkittävää lisäarvoa, koska se tukisi yhteistyökumppanuuksien muodostamista ja hyvien käytäntöjen vaihtoa. Komitea vahvistaa olevansa valmis työskentelemään Euroopan komission kanssa tällaisen digitaalisen välineen kehittämiseksi.
26. olettaa, että erilaisten digitaalisten ratkaisujen käyttöönotto, mikä saattaa edellyttää paikallis- tai alueviranomaisilta kertaluonteisia laajamittaisia investointeja, on osa EU:n uuden talousarvion yleisiä näkökohtia digitalisaatiokehityksen yhteydessä.
27. yhtyy maaliskuussa 2020 julkaistuun Association Civic Tech Europe -järjestön (ACTE) kannanottoon, jonka mukaan kansalaisteknologiaan pohjautuvien liiketoimintamallien moninaisuus on oleellinen edellytys nopeiden, kansalaiskeskeisten ja oikein mitoitettujen ratkaisujen tarjoamiseksi, ja yhtyy huoleen siitä, että paikallis- ja alueviranomaiset eri puolilla Euroopan unionia eivät aina pääse helposti käyttämään näitä välineitä, koska ne on usein kehitetty verkkosovelluspalveluiksi (SaaS) ⁽⁶⁾, joista on maksettava tilausmaksu.
28. ehdottaa, että Euroopan alueiden komitea kehittää paikallis- ja alueviranomaisille tarkoitettuja kannustin- ja tunnustamistoimia avoimen ja osallistavan hallinnon periaatteiden toteuttamiseksi, mistä puolestaan voisi tulevaisuudessa kehittyä uusi laatuksiteeri kuntien demokratiatason mittaamista ja parhaiden käytäntöjen jakamista varten.
29. kehottaa myöntämään Euroopan laajuista rahoitusta, jotta kansalaisten digitaalista osaamista ja medialukutaitoa voidaan parantaa tarjoamalla opetus- ja koulutusohjelmia eri kouluasteille mutta myös paikallis- ja alueviranomaisten henkilöstölle ja virkamiehille, jotta voidaan lisätä näiden taitoja ja tietämystä nykyaikaisten digitaalisten ratkaisujen käyttö- ja soveltamismahdollisuuksista.
30. suosittelee, että paikallis- ja alueviranomaiset asettavat kaikissa rahastoissa ja ohjelmissa etusijalle digitaalisten välineiden käyttöönoton.
31. kehottaa osoittamaan rahoitusta digitaalisiin opetusvälineisiin ja -laitteisiin, jotta varmistetaan Euroopan laajuiset yhtäläiset mahdollisuudet laadukkaaseen digitaaliseen oppimiseen ja opetukseen.
32. katsoo, että tarvittaessa on tarkistettava tukielpöisyysperusteita, jotta paikallis- ja alueviranomaiset voivat ottaa käyttöön uusia digitaalisia ratkaisuja ja alustoja entistä yksinkertaisemmalla ja taloudellisemmalla tavalla. Tämä koskee myös verkkosovelluspalvelualustojen (SaaS) mahdollisuutta saada EU:n rahoitusta.

Bryssel 10. joulukuuta 2020.

*Euroopan alueiden komitean
puheenjohtaja*

Apostolos TZITZIKOSTAS

⁽⁶⁾ *Position paper*, Association Civic Tech Europe (ACTE), maaliskuu 2020.